

Yazılı Anlatım El Kitabı

4. Baskı

**Ali Fuat ARICI
Suat UNGAN**

Prof. Dr. Ali Fuat ARICI - Prof. Dr. Suat UNGAN

YAZILI ANLATIM EL KİTABI

ISBN 978-605-364-258-9

DOI 10.14527/9786053642589

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2017, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti. ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Şubat 2012, Ankara

4. Baskı: Ekim 2017, Ankara

Yayın-Proje: Özlem Sağlam

Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım

Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Sarıyıldız Matbaacılık Ltd. Şti

İvogsan Ağaç İşleri Sanayi Sitesi 523. Sk. No:31

Yenimahalle-ANKARA

(0312 395 99 94)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 23593

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

SÖZ BAŞI

Yazma, bireylerin duygu, düşünce ve bilgilerini birbiri ile ilişkileri olan birçok eylemi kullanarak dil bilgisi kurallarına uygun bir şekilde art arda sıralaması gereken bir süreç becerisidir. Bu beceri, kendi içinde okuma, düşünme ve düzgün ifade etme becerilerini de içerdiği ve uygulaması zor bir eylem olduğu için insanların çoğu bu dil etkinliği türünden uzak durma eğilimi içindedirler. Doğal olarak insanların uzak durduğu, yapmaya korktuğu eylemlerde hata yapma oranları da yüksek olmaktadır.

Yazma, diğer dil becerilerine (dinleme, konuşma, okuma) göre daha zor ve zaman alan bir yapıya sahiptir. Ancak bu zorluk daha fazla faydayı da beraberinde getirmektedir. Çünkü bireylerin bilgi, duygu, düşünce ve hayallerini doğru ve etkili bir şekilde anlatmaları; neyi, nasıl, ne kadar ve ne şekilde yazmaları gerektiğini bilmeleri onların akademik ve sosyal hayattaki başarılarını olumlu yönde etkilemektedir.

İletişim olanaklarının çok hızlı bir şekilde değiştiği ve geliştiği günümüzde, bireylerin duygu ve düşüncelerini yazı ile aktarmaları, yazılı iletişimde kalıcılığın daha fazla olması, onları yazı yazmaya itmektedir. Yazma anlatım becerisinin gelişmesi ile birlikte insanlar bilgiyi transfer etme, kendi düşünceleri ile bilgileri arasında bağlantı oluşturma ve daha sağlam bir iletişim kurma imkânı elde etmektedirler.

Sosyal hayatın değiştiği, kurumlar arası iletişimin bilgi ve belgeye dayandığı günümüzde, yazılı anlatım becerisi gelişmiş bireylere çok büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyacı karşılamak için eğitimin her kademesinde yazma ile ilgili dersler konulmakta, bireylerden yazma becerilerini geliştirmeleri beklenmektedir. Nitekim bu maksatla ülkemizde 2012 yılında yeni okul yapılanması (4+4+4) ile birlikte ortaokullara seçmeli olarak “Yazarlık ve Yazma Becerileri” dersi konularak programı hazırlanmıştır.

Okul ortamında yazılı anlatım becerisinin gelişmiş olması öğrencilerin akademik başarılarını da olumlu yönde etkilemektedir. Bu becerinin gelişmesiyle birlikte öğrenciler, bir olayı, düşünceyi kanıtları ile birlikte ifade etme, rapor yazma, metni gözden geçirme, plan yapma, değerlendirme ve bilgilerini derinleştirerek o alanda daha yetkin bir duruma ulaşmış olurlar.

Bu kitapta uygulama ön plana çıkarılarak konuyla ilgilenenlerin yazılı anlatımlarını geliştirmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Kitabın giriş bölümünde iyi bir metin oluşturmanın teorik bilgileri sunulmuş, ikinci bölümde yazılı anlatım türleri hakkında bilgiler verilerek o türlerin nasıl yazılacağı anlatılıp örnek metinlerle zenginleştirilmeye çalışılmış, son bölümünde ise yazım ve noktalama işaretlerine yer verilmiştir.

Yazarlar

Eylül 2015

Prof. Dr. Ali Fuat ARICI

Erzurum / Tortum Bağbaşı beldesinde doğdu. İlk ve ortaokulu burada bitirdikten sonra, Erzurum Lisesinden mezun oldu. Yükseköğrenimini Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesinde tamamladı. MEB bünyesinde 10 yıl öğretmen olarak çalıştı. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında yüksek lisans (2001) ve doktora (2005) yaptı. Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümüne yardımcı doçent olarak atandı (2006). Türkçe eğitimi doçenti oldu (2011). Yıldız Teknik Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümüne geçti (2014). Türkçe eğitimi profesörü oldu (2017). Okuma Eğitimi, Çocuk Edebiyatı ve Kültürü, Masalın Sesi, Yazılı Anlatım El Kitabı (S. Ungan ile birlikte) ve Çocuk Edebiyatında Türler (S. Ungan ile birlikte) adlı kitapları yazdı. Yurtiçi ve yurtdışı dergilerde makaleleri yayımlandı.

Prof. Dr. Suat UNGAN

1969 yılında Erzurum merkezde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Erzurum'da tamamladı. 1990 yılında girdiği Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümünden 1994 yılında mezun oldu. Aynı yıl, bitirdiği bölümde Enstitü kadrosundan Arş. Görevlisi olarak göreve başladı. 1996 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yüksek Lisansını; 2003 yılında da doktorasını tamamladı. 2003 yılında Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaya başladı, 2010 yılında Türkçe Eğitimi alanında doçent oldu. 2011 yılından beri Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde görev yapmaktadır. Yazarın bu kitabı dışında Kültür Penceresinden, İşlevsel Yönleriyle Niniler, Çocuk Edebiyatında Türler (A. Fuat Arıcı ile birlikte), On Dokuzuncu Yüzyıl Divan ve Halk Şiirinin Ortak Noktaları adlı kitapları, çeşitli kitaplarda bölüm yazarlığı, yurtiçi ve yurtdışı dergilerde yayınlanmış makaleleri bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Söz Başı	v
İçindekiler.....	vii
GİRİŞ	1
YAZILI ANLATIM	3
“Kompozisyon”dan “Yazılı Anlatım”a	3
Yazma İhtiyacı	4
Yazı ve Edebiyat	4
YAZILI ANLATIMIN UNSURLARI	7
Konu ve Tema	7
Başlık.....	7
Plan	8
Giriş Bölümü	8
Gelişme Bölümü.....	9
Sonuç Bölümü	9
Ana Fikir	10
Paragraf ve Paragraf Yapısı	10
Paragrafta Plan.....	11
İyi Bir Paragrafta Bulunması Gereken Ölçütler	13
İçerik Yönünden	13
Dilbilgisi Yönünden	13
Paragrafta Anlatım Biçimleri.....	13
Bilgiye Dayalı Anlatım Biçimleri	14
Açıklayıcı Anlatım	14
Örnek Metin	14
Tartışmacı Anlatım	15
Örnek Metin	15
Duyguya Dayalı Anlatım Biçimleri	16
Betimleyici Anlatım.....	16
Örnek Metin	16
Öyküleyici Anlatım.....	17
Örnek Metin	17
Cümle	17
Okuma Parçası.....	19

YAZILI ANLATIMIN ALTYAPISI	23
YAZILI ANLATIMIN AMAÇLARI	29
SÜREÇ OLARAK YAZMA.....	33
Yazmaya Hazırlık.....	34
Yazmaya Güdüleme	34
Yazma Konusunun Tespiti	35
Metnin Türünü Belirleme	35
Amaç Belirleme	35
Hedef Kitleyi Belirleme	36
Temel Düşünceleri Belirleme	36
Taslak Oluşturma	36
Düzenleyerek Yazma.....	37
Düzeltilme	37
Yayımlama ve Paylaşım	38
YAZILI ANLATIM BECERİSİNİN GELİŞTİRİLMESİ.....	39

YAZILI ANLATIM TÜRLERİ

DENEME YAZMA.....	45
Dünyada Deneme	46
Türk Edebiyatında Deneme	46
Örnek Metinler.....	47
MAKALE YAZMA.....	51
Güncel Makale.....	52
Örnek Metinler.....	52
Bilimsel Makale	56
Örnek Metinler.....	57
FIKRA YAZMA	65
Örnek Metinler.....	66
SOHBET YAZMA.....	73
Örnek Metin	74
ELEŞTİRİ YAZMA	77
Eleştirinin Yazılış Amacı	77
Eleştiri Türleri.....	78
Örnek Metinler.....	79
RÖPORTAJ [SÖYLEŞİ, MÜLAKAT] YAZMA	85
Örnek Metinler.....	86

GEZİ YAZISI YAZMA.....	93
Gezi Türünün Geçmişi.....	95
Edebiyatımızda Gezi Yazıları.....	96
Evliya Çelebi ve Eseri “Seyahatname”	96
Örnek Metinler.....	99
ANI [HATIRA] YAZMA	103
Anılar Niçin Yazılır?	105
Anı Türünün Özellikleri.....	106
Anı Türleri.....	107
Örnek Metinler.....	108
GÜNLÜK [GÜNCE] YAZMA	117
Günlük Niçin Yazılır?	119
Günlük Türleri.....	119
Günlük Türünün Özellikleri.....	121
Anı-Günlük İlişkisi	121
Örnek Metinler.....	122
BİYOĞRAFI [YAŞAM ÖYKÜSÜ] YAZMA	127
Otobiyografi.....	128
Örnek Metin	128
Monografi.....	131
Örnek Metin	131
Bilimsel Biyografi	132
Örnek Metin	133
Biyografik Roman	137
Örnek Metin	137
Nekroloji	138
Örnek Metin	139
Biyografi Türünün Gelişimi.....	140
Örnek Metin	141
KİTAP İNCELEMESİ YAZMA.....	143
Kitap İncelemesi Nasıl Hazırlanır?	144
Örnek Metin	145
REKLAM METNİ YAZMA	149
Reklam Metninin Ana Unsurları	150
Reklam Metinlerinin Anlatım Biçimleri.....	151
Reklam Yazarı Adaylarına	151
Reklamın Matematiği	152
Fuzulî'nin Sancısı ve Reklam Yazarlığı	152

ÖDEV/TEZ YAZMA	155
DİLEKÇE YAZMA.....	157
Dilekçe Örnekleri.....	158
TUTANAK YAZMA	159
Örnek Metin	160
HİKAYE [Öykü] YAZMA.....	161
Türk Edebiyatında Hikâye	162
Batı Edebiyatında Hikâye.....	164
Hikaye Türleri.....	165
Hikâye Roman İlişkisi.....	166
Örnek Metinler.....	166
ROMAN YAZMA	173
Romanın Gelişimi.....	174
Türk Edebiyatında Roman	175
Roman Türleri	176
Örnek Metinler.....	178
YAZIM (İMLÂ) KURALLARI	181
Bazı Kelime ve Eklerin Yazılışı	181
Bağlaç Olan da, de'nin Yazılışı.....	181
Bağlaç Olan ki'nin Yazılışı.....	181
Bağlaç Olan ne... ne...'nin Yazılışı.....	182
Soru Eki mı, mi, mu, mü'nün Yazılışı.....	182
Fiil Çekimi ile İlgili Yazılışlar	182
Mastar Eklerinin Yazılışı	183
İken'in Yazılışı.....	183
İle'nin Ek Olarak Yazılışı	183
Ek Fiil Olan imek'in Yazılışı.....	183
Pekiştirmeli Sıfatların Yazılışı.....	183
Sayıların Yazılışı.....	184
Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler.....	184
Birleşik Kelimelerin Yazılışı	190
Deyimlerin, İkişimelerin ve Alıntı Kelimelerin Yazılışı.....	198
Noktalama İşaretleri	200
KAYNAKÇA	218

Giriş

Dil ile düşünce arasında sıkı bir ilişki vardır. Bir taraftan dilin imkânları (kelime hazinesi başta olmak üzere, sağlam bir ifade gücü, örnekendirme kabiliyeti ve üslubu) düşünceyi geliştirirken öte taraftan düşünce de dile hizmet etmektedir. Yazma düşüncenin bir ürünüdür. İçinde düşüncenin olmadığı bir yazı yoktur. İnsanlar genelde duygularını şiirle; düşüncelerini nesirle dile getirirler.

Yazılı anlatımda, sözlü anlatımdan farklı olarak kalıcılık vardır. Bir yazıyı yazıp bitirdikten ve muhatabına ulaştırdıktan sonra geri dönüp onu düzeltme imkânı yoktur. Dolayısıyla yazma düşünülerek, planlanarak ve özenilerek yapılmak durumundadır. Nitekim Walker vd. (2005) de buna dikkat çekerek yazmanın bireylerin bilgilerini, temel becerilerini, yaklaşım ve yeteneklerini birleştiren ve çoklu bir sürece dayanan karışık üst bilişsel bir etkinlik olduğunu belirtir. Bu yüzden diğer becerilere göre yazma, üzerinde daha çok düşünülmesi, çalışılması ve eğitiminin yapılması gereken bir beceridir.

Yazma bir anlatım etkinliğidir. Anlatımda esas olan muhatabın durumudur. Anlatım buna göre değişir. Bir çocuğa yetişkin muamelesi yapılamayacağı gibi bir yetişkine de çocuk muamelesi yapılmaz. Bu yüzden muhatabın seviyesi, anlatımı etkileyen faktörlerin başında gelir. Yazı yazarken duyguları kontrol eden engel kırılır. Yazı yazmak, bireyin kendi duygularıyla kendi içinde yüzleşmesi için oldukça etkili ve kullanışlı bir yöntemdir. Bu duruma kendisiyle tanışmak da denebilir.

Ülkemizde yazılı anlatım çalışmalarına ilköğretimin ilk sınıflarında başlanıp sonuna kadar devam edilir, lisede de yine bu eğitim sürdürülür. Üniversitede ise birkaç bölümde (özellikle eğitim fakültelerinde) bu çalışmalara yer verilir. Bu kadar uzun süren bir öğretim rağmen öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerinin yeterince iyi olmadığı, hangi öğretim kademesinde olursa olsun öğrencilerden kompozisyon yazmaları istendiğinde bundan pek hoşnut olunmadığı söylenebilir. Bu durum, öğrencilerin yazma etkinliğini yeterince sevmedikleri ve dolayısıyla başarısız oldukları şeklinde yorumlanabilir. Buna sebep olarak çeşitli hususlar gösterilebilir. Bunların başında ilköğretimde öğrencilere soyut, yaşamlarından uzak yazma çalışmalarının yaptırılmış olması, test türü değerlendirmelere fazlaca yer verilerek yazılı anlatım çalışmalarının geri plana atılması ve dolayısıyla öğrencilere düşük notlar verilerek onların kaygıya kapılmaları gelebilir (Ağca, 2003; Akyol, 2006; Gül, 2007).

Yazılı anlatımın gelişimi, diğer dil becerilerinin gelişimine bağlıdır. Ana dili öğretimi tek boyutlu bir bilgi ve beceri alanı olmayıp, çok yönlü ve girişik etkinlikleri içeren bir özelliğe sahiptir (Sever, 2000). İyi bir okuma ve dinleme ile başarılı bir konuşma, yazma eğitimini kolaylaştıran en önemli etkenlerdendir. Düzenli yazma, hem kendimizi anlatma, hem de başkalarıyla anlaşma ve sağlıklı iletişim bakımından büyük önem taşımaktadır (Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy, 2004).

Yazılı anlatım becerisinin gelişmesi ile birlikte bireylerin bilgiyi transfer etme, kendi düşünceleri ile bilgiler arasında bağlantı kurma ve metnin yapısında tutarlılık sağlama imkânları artmaktadır. Bu becerinin gelişmesi ile birlikte öğrencilerde estetik bir duyarlılık ön plana çıkmakta yazılı anlatımın ilim olarak algılama durumu, yerini sanatsal bir duruş ve duyuşa bırakmaktadır (Ungan, 2007). Ancak sadece dil becerisinin gelişimi yazılı anlatım için yeterli görülmemektedir. Özellikle okulda yazma ortamının oluşturulması ve öğretmenlerin bu alanda kullanacağı materyaller de öğrencilerin yazılı anlatımlarını destekleyici nitelikte olmalıdır.

Yazılı dil kullanımı bireyleri, yazma öncesinden düzenli yazma düzeyine getirir. Çocukların ilk yazıları konuşma diline benzer ancak yazı yazmanın zorluğu ilköğretim yılları boyunca artar. Başlangıçta yazma becerisi, büyük ölçüde sözel dile dayalıdır. Çoğu genç çocuk yazdığı şeyi kelimesi kelimesine ya da kısmen seslendirirler yani önerilen şeyi kendi kendilerine dikte ederler (Huddell vd'den akt. Harris ve Sıpay, 1990).

Lane (2006) yazma becerisi iyi olmayan öğrencilerin, sadece ilköğretimde değil; ondan sonraki öğrenim hayatlarında da akademik olarak risk altında olduklarını belirtmektedir. Bu nedenle, çeşitli araştırmalarla öğrencilerin yazılı anlatım sorunlarını ortaya çıkarıp bunlarla ilgili çalışmalar yapmak ve onların bu becerilerinin gelişmesini sağlamak gerekmektedir.